

17. Futbolda holiganizm ve şiddet bağlamında sahaya atılan yabancı maddelerin göstergebilimsel yöntemle analizi

Uğur ÖZTÜRK¹

Abduselami SARIGÜL²

Ahmet KARABULUT³

APA: Öztürk, U. & Sarıgül, A. & Karabulut, A. (2023). Futbolda holiganizm ve şiddet bağlamında sahaya atılan yabancı maddelerin göstergebilimsel yöntemle analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 288-303. DOI: 10.29000/rumelide.1346210.

Öz

Çağımızın yoğun ilgi gören spor dallarından biri olan futbol, öteki spor branşlarına göre tutku ve heyecan düzeyinin daha çok hissedildiği bir alan olarak öne çıkmaktadır. Yediden yetmişe toplumun bütün kesimlerine hitap edebilen bu sporun doğasında yer alan rekabet ve kazanma hissi, futbola gönül vermiş insanlarda fanatizm ve holiganlık gibi farklı ve aşırı duyguların ortaya çıkmasına da kapı aralamıştır. Taraftarlık kavramı ile tanımlanması mümkün olan bu duygular, bazı kesimlerce şiddete varan olaylara yol açması bakımından futbol sahalarında istenmedik görüntülerin yer almasına sebep olmuştur. Holiganizm olarak tanımlanan bu olaylar futbol sahalarında farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Bu çalışmanın amacı, futbolda holiganizm ve şiddet bağlamında sahaya atılan yabancı maddelerin göstergebilim yöntemiyle analiz edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, yıllar içerisinde futbol maçlarında sahaya atılan yabancı maddeler tespit edilerek bu maddelerin göstergesel anlamları irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışma çerçevesinde Roland Barthes'in göstergebilim yöntemi esas alınarak belirtilen yabancı maddelerin göstergeleri analiz edilmiştir. Çalışmada, göstergebilimin yanında sosyolojik bir yaklaşım esas alınarak futbol sahalarındaki holiganizmin kurumsallaşması konusu da Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı ile açıklanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgularda, sahaya atılan yabancı maddeler göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiş, bu maddelerin holiganizm ve şiddet içeren anlamlar taşıdıklarına yönelik kanıtlara ulaşılmıştır. Elde edilen bulguların yorumlanmasıyla sahaya atılan yabancı maddelerin holiganizm ve şiddet açısından anlam taşıdıkları ve birer gösterge oluşturdukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Holiganizm, şiddet, sosyal öğrenme, göstergebilimsel yöntem

Semiotic analysis of foreign materials thrown on the field in the context of hooliganism and violence in football

Abstract

Football, which is one of the most popular sports branches of our age, stands out as an area where the level of passion and excitement is felt more than other sports branches. The sense of competition

¹ Öğretmen, MEB (Ağrı, Türkiye), ugurozturk1103@gmail.com, ORCID ID: 0009-0009-6378-5195 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 07.07.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1346210]

² Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü (Ağrı, Türkiye), selamisarigul@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1272-5274

³ Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD (Ağrı, Türkiye), a.karabulut@agri.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2222-4078

and winning in the nature of this sport, which can appeal to all segments of the society from seven to seventy, has also opened the door to the emergence of different and extreme emotions such as fanaticism and hooliganism in people who have devoted themselves to football. These feelings, which can be defined with the concept of support, have caused unwanted images to take place in football fields in terms of causing events up to violence by some segments. These events, which are defined as hooliganism, can manifest themselves in different forms on football fields. The aim of this study is to analyze the foreign materials thrown on the field in the context of hooliganism and violence in football with the method of semiotics. For this purpose, foreign materials thrown on the field in football matches over the years have been determined and the semiotic meanings of these substances have been tried to be examined. Within the framework of the study, the indicators of the foreign substances specified were analyzed based on the semiotics method of Roland Barthes. In the study, the institutionalization of hooliganism in football fields is also explained with Bandura's Social Learning Theory, based on a sociological approach as well as semiotics. In the findings obtained from the study, the foreign materials thrown into the field were analyzed with the semiotic method, and evidence was reached that these substances have meanings containing hooliganism and violence. With the interpretation of the findings, it was concluded that the foreign substances thrown into the field have meaning in terms of hooliganism and violence and constitute an indicator.

Keywords: Hooliganism, violence, social learning, semiotic method

1.Giriş

Modern zamanın en büyük spor etkinliklerinden biri olan futbol, kitlelerin gösterdiği aşırı ilgi nedeniyle dünyanın genelinde adından çokça söz ettiren bir spor dalı olarak karşımıza çıkmaktadır (Gümüşgöl, 2016; Yöney, 2012). Bu spor dalı, mahalle aralarında hayranlık duyduğu oyuncunun adını haykırarak topu sürükleyen çocuklardan, ekran karşısında desteklediği takımın maçını izlerken yerinde duramayan yaşlı insanlara varana dek toplumun her bölümünde büyük bir heyecan yaşatmaktadır (Aslan & Geyik, 2018; Öcalan, 2005). Dünyanın en fakir ve gelişmemiş kıtası olan Afrika'da sokaklarda çıplak ayaklarla yaşanan bu heyecanın, dünyanın en zengin ve gelişmiş ülkelerini barındıran Avrupa'da modern tesislerde de yaşandığı görülmektedir. Dolayısıyla futbolun dünya genelinde yaş, ekonomik durum, gelişmişlik, coğrafi etkenler, kültürel farklılıklar, uygun zemin ve ortam gibi keskin sebeplerden etkilenmeden hâkimiyetini sürdüren spor dallarının başında geldiği belirtilmektedir (Çırak, 2020; Yöney, 2012).

Futbola yönelik ilginin takım olarak yapılan bir faaliyet olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Tabiatı gereğince sosyal bir varlık olan insan bir gruba dâhil olmak, o grubun bir parçası olmak ve grupta değerli olmayı beklediğinden temel bir ihtiyaç olarak bilinen ait olma ihtiyacı bu alanda da bireyi bir takımı destekleme konusunda itici güç olmuştur (Çiltaş, 2019; Zelyurt, 2019). İnsanlar, bir fikre uyma ya da birine benzeme olarak tanımlanabilen "özdeşleşme" yoluyla bir takımı destekleme ihtiyacı içine girmiş ve taraftarlık kavramı böylece genişleyerek neredeyse tüm kesimleri saran bir toplumsal kimlik edinme süreci halini almıştır (Zelyurt, 2019).

Futbolun tutku ile yapılan bir eğlence ve hobi haline gelmesi toplumda geniş yer edinmesini sağlamış; bunun doğal bir sonucu olarak günümüzde bu etkinlik spor dalı kapsamında değerlendirilmesinin yanı sıra endüstriyel bir alan haline gelmiştir (Ulus, 2013). Yapılan bir araştırmada futbol kulüplerinin gelirlerinin reklam, yayın, sponsorluk, bilet satışı, stadyum işletmeleri ve ürün gelirlerinden oluştuğu belirtilmiş ve ülkemiz temsilcilerinden Galatasaray'ın 2012- 2013 futbol sezonunda 157 Milyon Euro

gelir elde ettiğine yer verilmiştir (Soygüden, 2016). Dünya futbol standartlarına göre ülkemizin bu alanda çok başarılı olmadığı göz önüne alındığında futbolun başarı ile yürütüldüğü İngiltere, İspanya, Almanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelerde futbolun daha ciddi bütçeler barındıran bir endüstri halini aldığı söylenebilir (Sezgin, 2021). Endüstrileşen futbolda kulüplerin ana gelirlerinden biri olan seyirci gelirleri kulüpleri daha yüksek kapasiteli stadyumlar yapmaya yöneltmiş ve böylece tribün kültürü oluşmaya başlamıştır (Talimciler, 2008; Kurtiç, 2006). Bu kültürün oluşmasıyla futbola ilgi duyan ve taraftar olarak tanımlanan kitleler stadyumlarda takımlarını desteklemişlerdir. Bu desteğin aşırı duygu ve tepkilere dönüşmesi sonucu taraftarlık kavramı yerini fanatizme bırakmaktayken fanatizm kavramının ise futbol bağlamında hakaret, saldırganlık ve şiddet gibi olumsuz durumlara ulaşması holiganizm kavramını ortaya çıkarmaktadır (Gümüşgül, 2016). Bu kavramlar arasındaki farklılığa vurgu yapmak için seyirci ve taraftar olma durumunun karşılaştırılmasında takıma olan tutku ve bağlılık belirleyici olabilmekte, bazı futbolseverlerin desteklediği takımın lisanlı ürünlerini ve maç biletlerini alarak bu maçı izlemek için olağan bir çaba içindeyken; holiganlığı yöntem edinmiş kişilerin öteki seyircileri de etkisi altına alıp tribünleri futbolun asıl odağının dışında tutarak onları çoşturmak ve tepkilerini olumsuz durumlara çekmek gayretinde olduğu görülmektedir. (Kızılkaya, 2020).

Fanatik kitleler için daha çok kullanılan holigan kavramı zarar verme eğiliminde olan, fanatik davranışlarını aşırılığa taşıyan kimse olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Holiganizmin futbol müsabakalarının yanı sıra siyaset, din, sendikal örgütlenmeler, sınıfsal çatışmalar gibi toplumla iç içe olan düşünsel alanlarda da görülmesi olasıdır. Bunun yanında diğer spor dallarında da etkisini göstermekle beraber varabileceği en uç noktaların deneyimlendiği alan olarak futbolun öne çıktığı söylenebilir (Gümüşgül, 2016). Futbolda holiganizm ve şiddet olaylarına sebep olan faktörlere yönelik yapılan çalışmalar ve araştırmalar, bu tür olayların çok farklı sebeplere bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Çağlayan vd. (2003) tarafından yapılan araştırma sonucunda; saldırganlık ve şiddet içerikli davranışların -önem sırasına göre- medya, kulüp yöneticilerinin açıklamaları, rakip oyuncuların davranışları, daha önceki maçlarda yaşananlardan kaynaklandığını göstermektedir. Bir diğer çalışmada holiganizmin sonucunda ortaya çıkan saldırgan tavır ve şiddet olaylarına neden olarak; hakemlerin kararlarına yönelik tepkiler, kışkırtıcı anons ve sloganlar, medyada gerginliği artırıcı haber ve demeçler, güvenlik önlemlerindeki eksikler, takımının beklenen performans ve skordan uzak olması gösterilmektedir (Aslan & Geyik, 2018; Yücel vd., 2015). Yapılan başka bir çalışmada ise taraftarlara yönelik "Sizi müsabakada en çok tahrik eden unsur nedir?" sorusuna verilen cevaplar takımının kötü performansı, hakem kararları, rakip seyircilerin tavırları, takım futbolcularının kötü performansı, rakip takım futbolcuları şeklinde sıralanmıştır (Kuru & Var, 2009). Yapılan çalışma ve araştırmalardan elde edilen sonuçlar futbolda şiddete sebep olabilecek çok farklı unsurların olduğunu göstermektedir. Bu nedenle futbol sahalarının şiddet ortamına dönüşme riski barındıran bir alan olmaya uygun olduğu görülmektedir.

Temelde tutkuya varan fikirsel ayrılıkların fiili çatışması olan holiganizm ile ilgili olarak; seyirci ve seyirci gruplarının ayrıştırma, kutuplaştırma şeklinde önyargılarını spor ile ilgili alanlarda çeşitli şekillerde aktardığı ifade edilmektedir (Duman & Ünür, 2021). Holiganizm futbol bağlamında değerlendirildiğinde; sahaya girip oyuncuya ya da hakeme saldırmak, stadı yakmaya kalkışmak, kulüp binasına saldırmak, stad koltuklarını söküp kırmak, rakip takım taraftarları ile kavga etmek, rakip takıma ait kurumsal işletmelere saldırmak gibi maddi ve manevi hasara yol açıp ölümle sonuçlanabilen ciddi olaylara sebep olabilmektedir (Bağış, 2021). Holiganizm içeren eylemlerin şiddet boyutuna taşınması bakımından futbol tarihinde yaşanan bazı olaylar durumun önemini açıkça ortaya sermektedir. Nitekim futbol tarihinin en travmatik şiddet olaylarından biri olarak anılan Heysel Faciası holiganizmin futbolda çok tehlikeli boyutlara ulaşabileceğinin bir ispatı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Heysel Faciası, 1985 yılının Mayıs ayında şimdiki adıyla Şampiyonlar Ligi mücadelesinde Belçika'nın Brüksel kentinde Liverpool (İngiltere) ve Juventus (İtalya) takımlarının karşı karşıya geldiği futbol müsabakasında yaşanmıştır. Bu faciada İtalyan taraftarlar ile İngiliz taraftarlar arasında yaşanan kavga, duvarın çökmesine ve taraftarların tel örgülere sıkışmasına neden olmuş; bu arbedede 39 seyirci yaşamını yitirmiştir (Bekcan, 2022). Dünya futbolunda bu gibi holiganizm ve şiddet olayları yaşanırken ülkemiz ise futbol terörü ile 1967 yılında oynanan Kayserispor- Sivasspor maçıyla tanışmıştır. Maç esnasında statta başlayarak şehrin sokaklarına taşan bu olaylar neticesinde 40 vatandaşımız yaşamını yitirmiştir (İlhan, 2014).

Holiganizm ciddi ve travmatik olayların yanında futbol sahasına atılan yabancı maddeler ile de gündeme gelmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre seyircilerin küfür ve sözlü saldırının ardından en çok saha içine yabancı madde atma girişimi ile saldırganlık olaylarına katıldıkları ifade edilmiştir (Yıldırım, 2017). Müsabaka esnasında holigan diye ifade edilen kişi veya gruplarca beklenmedik ya da istenmedik hakem kararlarının, oyuncu tepkilerinin, skor değişikliklerinin, kendi takımına yönelik veya bir oyuncuya yönelik protestoların veya rakip takım taraftarları ile yaşanan bir gerilimin neticesinde tepkilerini ortaya koymanın pratik ve hızlı yolu olarak bu eylemin tercih edildiği söylenebilir. Sahaya yabancı madde atma girişimi oyuncu ve görevlilerin sağlığını tehdit etmekte ve oyunun durdurulmasına sebep olduğu için maçın seyrini etkilemektedir (Ulus, 2013). Holiganizmin en sık görüldüğü bu gibi durumları önlemeye yönelik 4 Nisan 2014'te yürürlüğe giren 6222 sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun" (2011) gereğince Passolig kartını edinmeyenlerin stadyumlara girişi yasaklanmış ve bu kart sayesinde stadyumlarda bulunan seyircilerin kimlik bilgileri kayıtlı olduğundan seyirci davranışlarının kontrol altına alınabilmesi amaçlanmıştır (Mumcu & Karakullukçu, 2019). Bu uygulama ile stadyumların şiddet olaylarından arındırılmış, güvenli alanlar olması amaçlanmıştır; fakat istenmeyen durumları ortadan kaldırmak için yeterli olmadığı anlaşılmıştır (Üstünel & Alkurt, 2015). Nitekim yapılan araştırmada kâğıt biletin uygulandığı son sezon Türkiye Futbol Ligi'ndeki kulüplere 8.019.999 TL değerinde toplam ceza verilirken, Passolig uygulamasına geçilen 2014-2015 sezonunda verilen toplam para cezası miktarı 15.190.800 TL'ye ulaşmıştır (Günar & Cerrahoğlu, 2018). Yine Günar & Cerrahoğlu (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre kâğıt biletin uygulandığı son sezon spor alanlarına sokulması yasak maddelerden 120 kez işlem yapılmışken Passolig sistemine geçilen sezonda bu maddeden yapılan işlem sayısı 53'tür.

Futbolda holiganizm ve şiddetin ana unsurlarından biri olan sahaya yabancı madde atma eylemi insan topluluğunu barındıran ve tribün adı verilen oluşumlarca organize edilmektedir. Bu oluşumlar farklı yaş ve meslek gruplarından, şehirlerden, kültürlerden, politik düşüncelerden insanların bir araya gelmesi ile oluşabilmektedir. Bir araya gelerek aynı duygu ile ortak bir amaç için hareket eden bu insanlar, toplumsal kimlik edinerek takımlarını desteklemektedirler. Bu toplumsal kimliğin edinilmesi yapılaşmış bir etkileşim ve iletişime, karşılıklı görev bilincine dayanmaktadır (Kurtiç, 2006). Kendiliğinden gerçekleşen bu sözsüz anlaşma; aynı durumu protesto etmek, aynı hareket ve sözleri tekrarlamak, olaylara benzer tepkiler vermek gibi eşgüdüm halinde davranışlarla kendini gösterebilmektedir. Bir araya gelerek aynı kimlik altında düşünen ve hareket eden taraftarlar için amacın her şeyden önemli bir konumda olduğu ifade edilebilir. Nitekim bu kitleler için kazanmak ve istediğini almak için haklı olmak gerekmez (Mil & Şanlı, 2005). Dolayısıyla bu bireyler gerçek kimliklerinden arınarak tribünde edindikleri toplumsal kimliğin gereklerine uygun hareket etmekte bir sakınca görmemektedirler. Bu sebeple toplumsal kimlik ve aidiyet olarak vurgulanan takım destekleme olgusu bireyi olumsuz davranışlar sergileme noktasına taşıyabilmektedir (Zelyurt, 2019). Tribünlerde yaşanan olumsuz davranışlar bireysel bir tepki olmaktan çok grup halinde organize edilen bir hareket olarak ortaya çıkabilmektedir. Şiddet unsuru sayılabilecek hareketlerin taraftar gruplarında daha çok

görülmesini belirten Bağış (2021), bu grupların şiddet ve saldırganlık eylemlerinin temelini oluşturduğunu, bu olumsuz davranışların grup üyelerince takdir edildiğini ve sonuç olarak aidiyet duygusu ile hareket eden bireylerin taraftar gruplarının kural ve ilkelerini benimsediğini belirtmektedir. Yapılan bir araştırmada ise insanların taraftarlığı aidiyet ve kimlik kaynağı şeklinde görmelerinin şiddete sebep olduğu üzerinde durulmuş; başkalarından gördüğü şiddet unsuru hareketleri, gruba ait olma ve grup tarafından onaylanma ihtiyacı ile yaptığı belirtilmiştir (Akcan, 2020).

Taraftar grupları büyük bir insan topluluğunu ihtiva ettiğinden bu kitleyi etkisi altına alarak yönlendirecek bir lider ihtiyacı içine girilmiş ve amigo kavramı böylece tribünlerdeki yerini almıştır (Bahar, 2020). Belli bir takımla özdeşleşerek o takımın taraftarlarını maç sırasında organize ederek yönlendiren, taraftarlara yöneticilik yapan tribün liderlerine amigo denmektedir (Halil & Şanlı, 2015). Farklı çevrelerden, yaş gruplarından, eğitim durumlarından, mesleklerden insanları kapsayan taraftar grupları üzerinde amigoların hakimiyet kurduğu ifade edilmektedir (Bahar, 2020). Futbolda insan unsurları arasında kapsayıcı rol oynayarak çok önemli bir görev üstlenen amigolar, seyircileri olumlu ya da olumsuz olarak etkileme gücüne sahiptir (Kurtiç, 2006). Grup içinde kabul görme ve ait olma ihtiyacı hisseden bireyin grubun lideri olan amigodan etkilendiği ve onu rol model aldığı görülmektedir. Bu noktada bireyin amigo diye adlandırılan liderin ifade, tavır ve davranışlarını benimsediği ifade edilmektedir (Bağış, 2021). Taraftar grubunu etkisi altına alan amigoların müsabaka esnasında tepki gösterdiği herhangi bir durum grup üyeleri tarafından tekrar edilmekte ve tepkinin şiddeti giderek artış göstermektedir. Polis memurlarının seyircileri saldırganlığa yönelten sebepler hakkındaki görüşleri konusunda yapılan araştırmada, futbol sahalarında yaşanan şiddet olaylarının %17,3'ünün amigoların sorumsuz davranışları nedeniyle ortaya çıktığı belirtilmektedir (Pulur vd., 2004). Günümüzde planlı, sistematik ve profesyonel bir şekilde yönetilen futbol kulüpleri taraftar desteğinden mahrum kalmamak için türlü tavizler verebilmektedir. Takımın alacağı başarısız sonuçlar sonrasında taraftarların tepkisini çekmemek, tribünlerin organizasyonunu sağlamak, deplasman maçlarında taraftarlarınca karşılanmak ve desteklenmek gibi nedenlerle kulüp yönetimlerinde amigoların istekleri karşılanmaktadır (Çimen & İlhan, 2011). Bu sebeple kulüp yöneticileri taraftar gruplarının liderliğini yapan amigolar ile iyi ilişkiler geliştirmek maksadında hareket etmektedirler. Bu durum amigoların taraftar grubu üzerindeki hakimiyetini daha çok artırmakta ve taraftarları şiddete sevk etme konusunda daha cesur olmalarına sebep olabilmektedir.

1.1. Futbolda şiddet ve hooliganizmin yayılmasında sosyal öğrenmenin etkisi

Sosyal bir varlık olan insanın davranışlarını açıklamak noktasında farklı kuramlar mevcut olsa da sözü edilen yaklaşım çalışmanın toplumsal yönünü öne çıkarmaktadır. Öğrenmenin etkileşim, gözlem ve taklit ile mümkün olduğunu savunan Sosyal Öğrenme Kuramı (Tathoğlu, 2021) bu çalışmanın kuramsal dayanağını oluşturmaktadır. Bu kuram bireyin öğrenme için sosyal bir ortamda bulunması, yaşamsal öğrenmelerin başka insanları izleyerek ve gözleyerek edinildiği tezini savunmaktadır (Cüceloğlu, 2021). Bu kuramın savunucusu olan Albert Bandura insan davranışlarını salt uyarıcı- tepki ilişkisi ile ele alan Davranışçı yaklaşım kuramcısı olarak değerlendirilmiş fakat bu kurama yönelik eleştirileriyle yeni bir kuramın kapısını aralamıştır. Davranışçı Kuramın ilkelerini tamamen yok saymadan dikkat, hafıza, tekrar, motivasyon gibi bilişsel unsurları davranışı açıklama süreçlerine dahil eden Bandura böylece Bilişsel Kuram ile Davranışçılık arasında bağ kurarak Sosyal Öğrenme Kuramını inşa etmiştir (Tathoğlu, 2021).

Sosyal alanda bireyin öğrenme olanaklarının daha geniş olduğunu savunan bu kuram öğrenmenin kaynağını "rol model" olarak vurgulamış ve rol model ile alıcı arasındaki etkileşimin olumlu olması

gerektiğini ifade etmiştir (Yıldız, 2015). Model Alma veya Gözlem Yoluyla öğrenme olarak da literatürde karşılık bulan bu kuram dört ana süreci ihtiva etmektedir (Gönül, 2023). Bu sürecin ilk adımını oluşturan dikkat basamağı, modelin sergilediği davranışa ait detayların incelendiği süreci ifade etmektedir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde işlemesi gözlemcinin duyuşsal özellikleri, deneyimleri, davranış durumuna bağılyken; modelin ise cinsiyet, yaş ve konumuna bağılıdır. İkinci basamak olarak hatırlama, gözlenen davranışın görsel ve sözel sembolleştirme yoluyla hafızaya aktarılma sürecini ifade etmektedir. Yaşamın bir gereğı olarak bilgiden ve öğrendiklerinden faydalanma yoluna giden bireyin gözlemlendiğı bu davranışları hatırlaması önem taşımaktadır. Davranışın oluşması olarak adlandırılan üçüncü basamak bireyin dikkat ederek hafızasına depoladığı davranışı performansa dönüştürme sürecini ifade etmektedir. Bu süreç bireyin fiziksel-bilişsel yeterlilikleri, davranışı gerçekleştirme kapasitesi ve davranışı gerçekleştirmeye yönelik arzusundan etkilenmektedir. Son basamak olan güdüleme ise, davranışçı kuramcılarının pekiştiric unsuruna tepki olarak Sosyal Öğrenme Kuramında yer almıştır. Bireyin davranışı gerçekleştirme aşamasında pekiştiric yerine motivasyona ihtiyaç duyduğunu savunan süreci ifade etmektedir. Motivasyonun dışsal olmayıp birey tarafından inanç ve istek sonucunda oluşan içsel motivasyon olması davranışın gerçekleşmesi adına önem taşımaktadır.

Sosyal Öğrenme Kuramı gözlem, taklit ve etkileşim yoluyla öğrenmelerin gerçekleştiğini belirtmesi bakımından birey ve çevre arasındaki ilişkiyi öne çıkarmaktadır. Bireyin davranışları çevreden bağımsız olarak değerlendirilmemelidir (Metin vd., 2022). Bu anlamda birey yaşadığı toplumun bir prototipi olarak değerlendirilebilir. Bireyin yaşadığı çevre ve bulunduğu toplumdan etkilenerek davranış geliştirmesi toplumsal yaşamın her alanında kendini gösteren grupların önemini açıkça ortaya sermektedir. Bireyin sosyal öğrenme yoluyla davranışı öğrendiğı ve geliştirdiğı gruplardan biri olarak tribünde bulunan taraftar grupları gösterilebilir. Tribün olarak adlandırılan ve büyük bir insan kitlesini ifade eden taraftar grupları etkileşim içinde olan, aynı amacı taşıyan, davranışlarında birlik sağlayan sistemli gruplar olarak bilinmektedir (Mil & Şanlı, 2005). Bu taraftar gruplarında bireyleri etkisi altına alması ve belli davranışlara yönlendirmesi bakımından liderlik özellikleri taşıyan amigolar Sosyal Öğrenme Kuramının rol model tanımlamasına uygun bir statü olarak ifade edilebilir.

Amigolar taraftar grupları ve kulüp yetkilileri tarafından gösterilen önem bakımından tribünlerde ciddi bir gücü temsil etmektedirler. Bu anlamda büyük bir sorumluluk gerektiren bu pozisyon şiddete eğilimli, holigan bireyler tarafından edinildiğinde toplum açısından ciddi riskler doğurma olasılığını taşımaktadır. Bu tür amigoların şiddet unsurunu kullanma eğilimleri, taraftar grubunda yer alan veya maça sıradan bir seyirci olarak katılım sağlayan bireyler üzerinde etkili olabilmektedir. Amigoyu tribünde otorite olarak gören bireyler gösterilen davranış ahlaki, hukuki ve etik boyutunu düşünmeden tekrar edebilmektedir. Futbol sahalarında yaşanan şiddet olaylarına ilişkin yapılan araştırmada profesyonel futbolcular; tribünde seyircilerin olumsuz davranışlarının özendirildiğı, zararlı hareket ve davranışların takdir edildiğı, bu davranışları gözlemleyen bireylerin davranış sahiplerini rol model olarak aynı davranışları sergilediklerini belirtmişlerdir (Akcan, 2020).

Çalışmanın ana konusunu oluşturan sahaya atılan yabancı maddeler, futbolda holiganizm ve şiddet olaylarının en çok görüldüğü durumlardan biridir. Nitekim yapılan bir araştırma seyircilerin şiddet gösterme konusunda en çok tercih ettiğı yollardan birinin, sahaya yabancı madde atma girişimi olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2017). Futbol sahalarına atılan yabancı maddelerin şiddet ve holiganizm ile ilişkilendirilmesi göstergebilimsel yöntem ile daha açıklayıcı olacaktır. Nitekim “atmak” fiili futbol, holiganizm, şiddet bağlamında zihinlerde olumsuz bir eylemi işaret etse de olumlu duygu ve düşünceler neticesinde sahaya atılan yabancı maddeler de bulunmaktadır. Beşiktaş ve Antalyaspor arasında 26 Şubat 2023 tarihinde oynanan futbol karşılaşmasında taraftarlar tarafından sahaya peluş

oyuncaklar atılmıştır. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli yaşanan ve birçok ilimizi etkileyen depremin saatine vurgu yapılmak için dakikalar 04.17'yi gösterdiğinde sahaya atılan peluş oyuncaklar depremde çocuklara gönderilmiştir (Gazete T., 2023). 23 Ekim 2011'de Van'da meydana gelen deprem dolayısıyla Beşiktaş ve Fenerbahçe arasında oynanan futbol karşılaşmasında depremedelere ulaştırılmak üzere Beşiktaş taraftarları sahaya atkılarını atarak depremedelere destek olduklarını göstermişlerdir (AA, 2011). Bu örnekler sahaya atılan yabancı maddelerin her zaman holiganizm ve şiddet bağlamında değerlendirilmesinin yanlış olacağını destekler niteliktedir. Bu görseller eylemin gerçekleşmesini sağlayan amacın önemli olduğunu; dolayısıyla sahaya atılan yabancı maddelerin amaç bağlamında tahlil edilmesiyle daha sağlıklı sonuçların elde edileceğini göstermektedir.

2.Yöntem

Bu çalışmada, futbolda yaşanan şiddet olaylarının bir boyutunu temsil eden sahaya yabancı madde atma girişimi mekân olarak tribün, grup olarak taraftar grubu ve model olarak amigo çerçevesinde incelenmiştir. Futbolda holiganizm ve şiddetin sahaya atılan yabancı maddeler bağlamında analiz edilmesini amaçlayan bu çalışmada göstergebilim yöntemine başvurulmuştur.

Göstergebilim; göstergelerdeki işaretlerin yorumlanmasını ve incelenmesini ifade eden bir metodoloji olarak tanımlanmaktadır. Çağdas, göstergebilimin temsilcisi Roland Barthes'ın göstergebilimi, "başta görünüşte düzensiz durumdaki çok büyük olaylar kütesini, bir sınıflandırma ilkesi altında toparlayarak anlamlandıran" spesifik bir okuma etkinliği olarak tanımlamaktadır (2021, s. 186). Bu sebeple, futboldaki şiddet olaylarında kullanılan materyallerin incelenmesinde göstergebilimsel bir okuma amaçlı olarak bu yöneme başvurulmuştur.

Çalışmanın yöntemine dair yapılan açıklama ve tanımlamalar ışığında holiganizm ve şiddet bağlamında futbol mücadeleleri sırasında sahaya atılan yabancı maddelerin bir anlam ve mesaj aktarma durumlarına göre analiz edilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Seyirciler tarafından sahaya atılan yabancı maddeler, göstergebilim yöntemi kapsamında değerlendirilmeye uygundur. Bir bakıma anlamlandırma süreci olarak değerlendirilen söz konusu yöntem sahaya atılan maddenin seyirci tarafından "neye, kime, niçin, ne zaman" atıldığı gibi sorulara cevap vermesi bakımından bu gibi istenmeyen durumların altında yatan sebepleri ortaya çıkarması bakımından önem taşımaktadır. Bu maddelerin göstergebilimsel analizinin yapılmasının holiganca tavır içinde olan seyircilerin davranış ve eylemlerini gereçlendirmek noktasında açıklayıcı olması beklenmektedir.

3.Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde holiganizm ve şiddet bağlamında sahaya atılan yabancı maddelere yer verilerek bu maddelerin analizi yapılacaktır. Analiz aşamasında maddeler gösterge, gösteren, gösterilen olarak analiz edilecektir. Bunun yanı sıra maddelerin ne gibi mesajlar taşıdığını detaylandırmak amacıyla düz anlam ve yan anlam düzlemiyle görüntülerin analizi yapılacaktır.

Fotoğraf 1. Para.

Tablo 1. Fotoğraf 1'in Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Seyirciler	İnsanlar	Seyirciler futbolcuya dolar göstererek; satılık olma, vefasız olma üzerinden aşağılamakta, bunu holiganizm, şiddet dili kullanarak göstermekte.

Düz anlam: Fotoğraf 1 futbolcuya atılan paraların görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: Görüntüdeki futbolcu daha önce seyircilerin desteklediği takımda oynamıştır. Daha sonra ezeli rakiplerinden birine transfer olmuş ve eski takımına rakip olarak sahaya çıkmıştır. Amigolar tarafından düşük maaş gerekçesiyle takımını terk ettiği iddia edilmiş ve bu etkiyle futbolcuya sahte dolarlar atılmıştır. Bu eylem diğer seyirciler tarafından da tekrar edilmiştir. Fotoğrafta şiddet unsuru olarak sahte dolarlar öne çıkmaktadır. Bu fotoğrafta futbolcunun satılık bir metadan farksız olduğuna ve vefasız olduğuna vurgu yapılmıştır.

Fotoğraf 2. Domuz Kafası.**Tablo 2.** Fotoğraf 2'nin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Domuz Kafası	Futbol sahasına atılan domuz kafasının görüntüsü	Domuz Avrupa ülkelerinde etinin ucuzluğundan dolayı toplumsal olarak düşük kaliteye eş değer anlam taşımaktadır. Görselde bu sembolik anlam; ucuzluk, öldürme derecesine varan nefret hissini, domuz başının yüzülmüş olması da şiddeti içerisinde barındırmaktadır.

Düz anlam: Fotoğraf 2 futbol zemini üzerine atılan kesik bir domuz kafasının görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: Uzun süre İspanya'nın Barcelona takımında forma giyen Luis Figo taraftarların büyük sevgisini kazanmış ve kulüple özdeşleşmiş bir futbolcuyken sansasyonel bir transfer ücreti karşılığında (o tarihte dünyanın en pahalı transferi) Barcelona'nın ezeli rakip Real Madrid'e transfer olmuştur. En değerli oyuncularını ezeli rakiplerine kaptırmanın öfkesini yaşayan kulüp amigoları şiddete yönelik propaganda ve tehditlerle taraftarlarını kışkırtmışlardır. Figo Barcelona stadında Real Madrid forması ile maça çıktığında tribünlerden kendisine kesik domuz kafası atılmıştır. Domuz Avrupa ülkelerinde etinin ucuz olması ile bilinmektedir. Taraftarlar tarafından ucuz yetenekte ve karakterde bir futbolcu olduğu vurgusu ile protestonun nesnesi haline gelmiştir. Tribünden atılması nedeniyle insan sağlığını tehdit eden bir madde olmasının yanı sıra kesik bir halde kafasının atılması futbolcuyu öldürmeye varacak kadar bir nefret duygusu içinde oldukları anlamını taşımaktadır.

Fotoğraf 3. Kebab Sosu.

Tablo 3. Fotoğraf 3'ün Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Plastik Kutu	Futbol sahasına atılan sosun görüntüsü	İrkçılık, aşağılama, nefret

Düz anlam: Fotoğraf 3 futbol sahasına atılan kebab sosu nedeniyle futbolcu ve hakem arasında bir konuşmanın gerçekleştiğini anın görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: İsveç'in Djurgarden ve Assyriska takımları arasında oynanan maçta konuk ekibin kadrosunda çok sayıda Ortadoğulu futbolcunun bulunması sebebiyle tribündeki amigolar tarafından sahaya kebab sosu atılmıştır. Ortadoğu yemeklerinin sembollerinden olan kebaba vurgu yaparak Ortadoğulu futbolcuları ülkelerinde görmek istemediklerini bu şekilde ırkçı bir eylemle protesto ederek duyurmuşlardır.

Fotoğraf 4. Para ve Cüzdan.

Tablo 4. Fotoğraf 4'ün Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Para ve Cüzdan	Futbol sahası, nesnelere	Kulüp kimliğinin aidiyet ve sadakatle değil parayla elde edilmesine yönelik protest bir duruş söz konusudur. Ancak seyircinin bunu ifade biçimi oldukça serttir. İstenilen paraysa bedel karşılıksız olarak sahaya atılan cüzdanla ödenmiştir.

Düz anlam: Fotoğraf 4 futbol sahasına atılan para ve boş bir cüzdanın görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: 2015 yılında Alman ekibi Bayern Münih tribün bilet fiyatlarında zam uygulamasına gitmiş ve biletleri 100 euro karşılığında satışa çıkarmıştır. Tribünlerde yer alan seyircilerin farklı maddi olanaklara sahip bireylerden oluştuğundan hareketle; geliri yetersiz olan bazı seyirciler bu uygulamayı protesto ederek tepkilerini göstermişlerdir. Bazı seyircilerin sahaya boş cüzdan ve sahta paralar atarak başlattığı protesto tribünlerden destek almıştır. Taraftarlar boş cüzdan ile parasız olduğunu ve bilet fiyatlarına parasının yetmediğini ifade etmeye çalışmışlardır. Sahte paralar kulüp yönetiminin paraya

çok değer verdiği, para için taraftarlarından vazgeçmeyi göze alabileceği mesajlarını aktarması bakımından önem taşımaktadır. Bu protesto girişimi şiddet unsuru taşımamış fakat kulüp yönetimine yönelik paragöz insanlar şeklinde bir mesaj iletmesi bakımından psikolojik bir şiddet girişimi olarak kabul edilmiştir.

Fotoğraf 5. Kereviz.

Tablo 5. Fotoğraf 5'in Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Kereviz	Maç, seyirci, nesne	Seyirci tarafından sahaya atılan kerevizler başarıdan başka birşeyin kabul görmeyeceği yönünde oyunculara bir mesaj anlamı taşımaktadır.

Düz anlam: Fotoğraf 5 futbol sahasına atılan kerevizin görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: Dünyanın en prestijli liglerinden İngiltere Premier Ligi'nde mücadele eden Chelsea kulübü taraftarlarının 1970'lerde ritüel halini alan kereviz gösterisi coşku ve başarı duygusunu ifade etmekteydi. Gösterinin bir parçası olan kerevizler daha sonra taraftar ve amigoların tepkilerini ifade etmek için sahaya attıkları bir maddeye dönüştü. Kerevizler zamanla tribünlerin tamamı tarafından protesto ve tepki amacıyla kullanılınca futbolu tehdit eden bir madde halini almıştır.

Fotoğraf 6. Tenis Topları.

Tablo 6. Fotoğraf 6'nın Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Tenis topları	Futbol sahası, nesne	Tenisin futboldan daha önemli görülmesine tepki içermektedir bu tepki toplar fırlatılarak şiddetle gösterilmiştir.

Düz anlam: Fotoğraf 6 futbol sahasına atılan tenis toplarının görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: İsviçre'de oynanacak futbol ve tenis maçı aynı saate denk gelmesi sebebiyle yayın ve organizasyon planlaması açısından futbol maçı gündüz saatine çekilmiştir. Bu durum taraftar gruplarına liderlik yapan amigolarca futbol maçı tenis maçıdan daha önemsiz olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Futbol maçı sırasında tribündekiler bu durumu protesto etmek amacıyla sahayı tenis topu yağmuruna tutmuşlardır.

Fotoğraf 7. Donut.

Tablo 7. Fotoğraf 7'nin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Donut	Seyirci, besin maddesi	Kulüp başkanının yerel bir fırının işletmecisi olması, sahaya atılan maddenin başkanı hedef alan bir protesto olduğunu göstermesi bakımından anlam taşımaktadır. Bu girişim kulüp başkanına "işine bak, kendi işinle ilgilen." Başkana yönelik şiddet.

Düz anlam: Fotoğraf 7 tribünler tarafından sahaya atılan donutların görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: Hırvatistan'ın Hajduk Split takımı taraftarları takımın aldığı kötü sonuçlar nedeniyle kulüp başkanını başarısız bulmaktadır. Tribünlerin kitlesel eylemlerini organize eden amigolar, kulüp başkanını protesto etmek için o bölgede çok tüketilen ve tatlı çörek anlamına gelen donutların sahaya atılmasına neden olmuşlardır. Kulüp başkanının yerel bir fırının işletmecisi olması, sahaya atılan maddenin başkanı hedef alan bir protesto olduğunu göstermesi bakımından anlam taşımaktadır. Bu girişim kulüp başkanına "işine bak, kendi işinle ilgilen." şeklinde bir mesaj olarak algılanmıştır.

Fotoğraf 8. Plaj Topları.

Tablo 8. Resim 8'in Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Plaj topları	Futbol maçı, seyirci, yabancı madde.	Seyirciler kupa için kendi takımlarının devam etmesi ancak rakip takım için bu sürecin bittiği ve tatil yapmaları gerektiği yönünde küçümseyici ve aşağılayıcı bir fiziksel baskı söz konusudur.

Düz anlam: Fotoğraf 8 futbol sahasına atılan çok sayıda plaj topunun görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: 2003 yılında Avrupa Kupası maçlarında çok iyi sonuçlar alan Celtic takımı ezeli rakibi Glasgow Rangers ile karşı karşıya gelmiştir. Amigolar tarafından organize edilen ve maç sırasında sahaya atılan plaj topları sahada elverişsiz bir ortam yaratmıştır. Celtic takımı taraftarları sahaya

attıkları bu yabancı maddelerle Avrupa kupasında alınan başarılı sonuçlar sonucunda kendileri için sezonun devam ettiğini ama rakiplerinin artık tatile gitmesi gerektiğini iletmişlerdir.

Fotoğraf 9. Bilardo Topu.

Tablo 9. Fotoğraf 9'un Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Siyah Bilardo topu	Futbol sahası, hakem, yabancı madde.	Siyah bilardo topu Amerikan bilardoda deliğe en son sokulan ve oyunu bitiren toptur. Bu toplar genelde reğineden yapılır ve insanlara değmesi ölüme bile neden olabilir. Seyirciler karşı takıma tepki olarak sahaya bu ağır topları fırlatarak oyun bitti mesajını şiddet diliyle vermişlerdir.

Düz anlam: Fotoğraf 9 futbol sahasına atılan 8 numaralı siyah bilardo topunun görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: Bilardo oyununda belirli şartları yerine getirmeden 8 numaralı siyah topun deliğe atılması oyunu kaybetmeye sebep olmaktadır. Bu nedenle 8 numaralı siyah topun henüz oyunun başında deliğe yanlışlıkla atılması bilardo severlerin endişe ettiği bir durumdur. 2008 yılında Brann- Everton arasında oynanan maçta o sezon Avrupa kupalarında çok iyi sonuçlar alan Everton'a "oyun bitti, kaybedeceksin!" mesajını bu madde ile ileten Brann tribünlerinin önde gelenleri sahada bulunan futbolcu ve görevli sağlığını tehdit etmiştir.

Fotoğraf 10. Muz Kabuğu.

Tablo 10. Fotoğraf 10'un Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Muz kabuğu.	Futbol maçı, seyirci, oyuncular ve yabancı nesne.	Sahaya muz kabuğu atmak ve maymun taklidi yapmak, Afrikalı sporculara yapılan bir ırkçı şiddeti içermektedir. Sahaya atılan muz kabuğu ırkçılığın toplumsal alanda ifade edilmesinin sembolik karşılığı olarak bilinmektedir. Bu nedenle futbolda yer eden ırkçı eylem ve gösterilerin ana malzemesidir bu durum hem ırkçılık hem ayrımcılık hem de şiddet içermektedir.

Düz anlam: Fotoğraf 10 futbol sahasına atılan muz kabuğunun görüntüsünü aktarmaktadır.

Yan anlam: 2018 yılında İngiltere'de oynanan ve Kuzey Londra derbisi olarak adlandırılan Tothennam-Arsenal maçında tribün hakimiyetini elinde bulunduran holiganlar tarafından yapılan ırkçı tezahüratlar maça gölge düşürmüştür. Bu ırkçı sloganların ardından sahaya atılan muz kabuğu ile siyahi oyuncular ırkçılığa maruz bırakılmıştır. Muz, ırkçılığın toplumsal alanda ifade edilmesinin sembolik karşılığı olarak bilinmektedir. Bu nedenle futbolda yer eden ırkçı eylem ve gösterilerin ana malzemesi olarak kullanılmaktadır.

4.Sonuç ve tartışma

Futbol medyasında, ulusal ve yerel basında yer bulan holiganik eylemler taraftarlar arasında yaşanan kavgalar olarak öne çıksa da holiganizmin; gerek basında gerekse kamuoyunda ihmal edilen yönü sahaya atılan yabancı maddeler bağlamında ele alınmaması olarak tespit edilmiştir. Oysa futbol müsabakaları sırasında sahaya atılan yabancı maddelerin futbolcu ve görevli sağlığı açısından ciddi riskler barındırdığı bilinmektedir. Nitekim Yıldırım (2017) tarafından yapılan araştırma sahaya yabancı madde atma girişimlerinin futbolda şiddet unsurları içerisinde geniş yer edindiğini aktarması bakımından bu çalışmanın önemini göstermektedir. Yine konu ile ilgili alan yazında dikkat çeken çalışmaların birinde taraftarların küfür, sözlü saldırı ve sahaya yabancı madde atma girişimi ile şiddet ve saldırganlık eylemlerine dahil olduğu belirtilmektedir (Aslan & Geyik, 2018). Bu durumda sahaya atılan yabancı maddelerin basit bir tepki olarak ele alınmaması gerekmektedir. Çünkü taraftar ve seyirciler tarafından başvurulan bu girişim, oluşabilecek daha büyük şiddet eylemlerinin bir işareti, göstereni olabilmektedir.

Tarihsel sürece bakıldığında insanoğlunun yemek, içmek, giyinmek, barınmak, korunmak gibi temel ihtiyaçları madde ile daha çok fayda ilişkisi kurduğunu düşündürmektedir. Fakat insanoğlunun maddeye başka anlamlar yükleyerek yeni çağrışımlar oluşturduğu ve semboller dünyasında yerini aldığı ifade edilebilir (Sav, 2003). İnsanoğlunun bu çabasına gerekçe olarak daha hızlı ve kolay iletişim kurabilmesinin yanısıra toplum ve yasalar tarafından onaylanmayan söz ve anlamların maddelere yüklenerek iletilmesi de gösterilebilir. Bu bağlamda holiganizm ve şiddetin yaygın olarak görüldüğü futbol sahalarında, sahaya atılan yabancı maddelerin toplumun ve yasaların onaylamadığı söz ve anlamları iletmek görevi gördüğü söylenebilir. Bu çalışmada futbol mücadelelerinde sahaya atılan yabancı maddelerin holiganizm ve şiddet bağlamında değerlendirilmesi amaçlanırken sahaya atılan

maddelerin altında yatan anlamlar göstergebilim yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular kısmında yapılan analizler sonucunda sahaya atılan yabancı maddelerin futbolda holiganizm ve şiddet unsuru olarak yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma futbolda holiganizm ve şiddetin modern zamanın sembolik anlatıları ile ifade edildiği örnekleri aktarmaktadır. Sembolik anlatıların hâkim olduğu günümüz dünyası toplumsal kabul görmemiş duygu, düşünce ve mesajları sözlü olarak aktarmak yerine madde veya nesnelere yüklediği anlamlar ile aktarmıştır. Sözü edilen nesnelere toplumsal hafızada yer eden anlamlarından sıyrılarak yeni anlamlar ile holiganizm ve şiddeti çağrıştıran, tetikleyen unsurlar olarak futbol sahalarında yer edinmiştir. Bu maddeler futbolcuya yönelik, hakeme yönelik, kulüp yetkilisine yönelik, futbol federasyonları veya ilgili kurumlara yönelik bir protesto ya da şiddet niteliği taşımaktadır. Bulgularda yer alan göstergeler, tribünde yer alan taraftarlar tarafından bir mesaj kaygısı ile sahaya atılan yabancı maddeleri aktarmaktadır. Bunlardan bazıları evrensel değerleri hedef alması bakımından incelenmeye değer görülmüştür. Bulgular kısmında yer verilen tablo 3 ve tablo 10'da anlatıldığı üzere ırkçılık da futbol sahalarına atılan yabancı maddeler ile bu alanda yer bulmuştur. Bunun yanında tribünde yer alan insan ve grupların bir mesaj kaygısı ile sahaya attıkları yabancı maddeler yan anlam düzleminde incelenerek tepki, protesto, şiddet ögesi olarak nitelendirilmiştir. Holiganizm ve şiddet içerikli bu eylemlerin global bir spor dalı olan futbola yönelik ilgi ve saygınlığı olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılabılır. Nitekim sahaya atılan maddeler sporcu sağlığı açısından tehdit oluştururken ortaya çıkan şiddet içerikli görüntüler kamuoyu tarafından tepki görmektedir. Bunun yanında fiziki bir şiddetten arınık olarak sahaya atılan bazı maddeler bir kişiyi veya grubu hedef almakta ve aşağılama, hakaret maksadıyla şiddeti psikolojik bir zeminde ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda bulgular kısmında belirtilen maddeler; sporcu sağlığına zarar verme, şiddet aracı olabilme, hakaret-aşağılama maksadı taşıma, ırkçılık gibi holiganik unsurlar barındırması bakımından birer gösterge olarak bu çalışmada yer almıştır.

Kaynakça

- Akcan, F. (2020). Maç psikolojisi çok farklı: futbol sahalarında görülen futbolcu ve taraftar şiddeti üzerine bir analiz. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-Büsbid*, 5(2). 139-153 <https://doi.org/10.33689/spormetre.626887>
- Aslan, Ş. & Geyik, B. (2018). Futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesi. *Eurasian Research In Sport Science*, 3(1),1-14. <https://doi.org/10.22396/Eriss.2018.31>
- Bağış, R. C. (2021) Futbol taraftarı saldırganlığı ve sosyal öğrenme. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 184-193.
- Bahar, A. (2020). Türk futbol tribünlerinin doğal liderleri: kitleleri harekete geçiren tribün liderlerinin özellikleri üzerine bir inceleme. *Istanbul University Journal Of Communication Sciences*, (59), 19-54. <https://doi.org/10.26650/Connectist2020-0645>
- Barthes, R. (2021). Göstergebilimsel serüven (M. Rifat, & S. Rifat, C. ev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Bekcan, U. (2022). Neoliberalizm, futbolun dönüşümü ve şampiyonlar ligi neoliberalizm, transformation of football and champions league. *TAM Akademi Dergisi*, 1(1), 1-15. <https://doi.org/10.58239/tamde.2022.01.002.x>
- Çağlayan, H. S., Çetin, M. Ç. & Şirin, E. F. (2003) Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü (Konyaspor örneği). *Beden eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 15-26. <https://10.15314/TJSE.201428104>
- Çağlayan, H. T. (2014). *Trafik ve trafik işaretlerinin tarihsel evrimi*. İstanbul, Arel Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Çırak, M. F. (2020). *Dijital çağda dönüşen futbol ve futbol aktörleri*. İstanbul, Medipol Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çimen, Z. & İlhan, E. (2011). Spor alanlarında şiddet ve spor medyasının etkileri: spor yazarlarının algıları. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 224-234.
- Çiltaş, E. (2019). *Fanatizmin ve nefretin bir yansıması olarak futbol fan sayfaları*. Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Cüceloğlu, D. (2021). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitap Evi.
- Duman, D. D. & Ünür, E. (2021). Farklılıkların çatışması bağlamında sporda ayrımcılığın göstergebilimsel analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 109-126.
- Gönül, T. (2023). *Sosyal öğrenme kuramı perspektifinden ortaöğretim öğrencilerinin şiddet algılarının incelenmesi (Konya örneği)*. Konya, Karatay Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gümüşgül, O. (2016). *Futbol seyircilerinde saldırganlık, şiddet ve hooliganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi*. Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi.
- Güinar, B. B., & Cerrahoğlu, N. (2018). Türk futbolunda taşlar yerinden oynuyor: elektronik bilet uygulaması. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 46-58. <https://hdl.handle.net/20.500.12428/3554>
- Halil, M. & Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 231-247. <https://doi.org/10.17755/esosder.54183>
- <https://www.Aa.Com.Tr/Tr/Pg/Foto-Galeri/Carsi-Vani-Unutmadi>
- <https://www.Mevzuat.Gov.Tr/Mevzuatmetin/1.5.6222.Pdf>
- https://www.ntv.com.tr/galeri/spor/sahaya-yabanci-maddeler,M5EcOFV84UWiw4NUUZ_Fzg
- <https://www.Turkiyegazetesi.Com.Tr/Fotogaleri/Besiktas-Antalyaspor-Macinda-Gozyaslari-Sel-Oldu-Bu-Oyuncak-Sana-Arkadasim-Etkinliginde-Tarihi-Anlar-Yasandi-33206>
- İlhan, E. (2014). Sporda şiddet'in ulaştığı nokta; 17 Eylül 1967 Kayserispor-Sivasspor karşılaşması. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 188-196. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.43968>
- Kızılkaya, G. (2020). *Passolig elektronik bilet uygulamasının Türkiye profesyonel futbol ligi üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yozgat, Bozok Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kurtiç, N. (2006). *Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Sakarya il örneği)*. Sakarya, Sakarya Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi.
- Kuru, E. & Var, L. (2009). Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (Kırşehir İli Örneği). *Journal Of Kirsehir Education Faculty*, 10(2). 141-153.
- Metin, G. A., Zengin, O., & Erkoç, B. (2022). Çocuklarda sosyal öğrenme sürecinin sosyal hizmet perspektifinden incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 43-62.
- Mumcu, H. & Karakullukçu, Ö. (2019). Passolig maçı futbol izleyicisi üzerine etkileri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 46-57.
- Öcalan, M. (2005). Futbolun toplum üzerine etkisi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 172-177.
- Pulur, A., Kaynak, İ. & Orhan, S. (2004). Polislerin spor müsabakalarındaki saldırgan seyirciye müdahalede kendi taraftarlığının etkisinin araştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 241-260.
- Sav, B. (2003). Anlam değişimleri üzerine artzamanlı bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1).147-166.

- Sezgin, C. (2021). 2021'e baslarken Avrupa'da ve Türkiye'de futbol ekonomisi. <https://Www2.Deloitte.Com/Content/Dam/Deloitte/Tr/Documents/Technology-Media-Telecommunications/2021e-Baslarken-Aurupada-Ve-Turkiyede-Futbol-Ekonomisi.Pdf>
- Soygüden, A. (2016). Profesyonel futbol kulüplerinin gelir kaynaklarının incelenmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(4), 21-35.
- Talimciler, A. (2008). Futbol değil iş: endüstriyel futbol. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26(2), 89-114.
- Tathoğlu, S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5 (1), 15-30. e-ISSN: 2618-5903.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulus, S. (2013). Bir derbi cinayetinin ardından: futbolda şiddetin Türk basımında temsili üzerine. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4(7). 187-213.
- Üstünel, R. & Alkurt, Z. (2015). Futbolda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi için 6222 sayılı yasanın getirdiği yeni bir uygulama: elektronik bilet ve yaşanan sorunlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 21(1). 141-175. ISSN (Online): 2148-4945
- Yıldırım, M. (2017). Futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Journal Of International Social Research*, 10(50).1046-1057. <Http://10.17719/jisr.2017.1733>
- Yıldız, Z. (2015). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı ve din öğretimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (33), 147-161.
- Yöney, G. P. (2012) *Kitlelerin afyonu futbolun Latin Amerika edebiyatındaki yankıları*. Ankara, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yücel, A. S., Atalay, A. & Gürkan, A. (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 68-90 <http://hdl.handle.net/11508/8206>
- Zelyurt, M. K. (2019). Futbol taraftarlığı, özdeşleşme ve kimlik: taraftarlıktan fanatizme... *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 85-105. <https://doi.org/10.33468/Sbsebd.81>